

Səadət ELDAROVA
aspirant

AZƏRBAYCAN NEFTİ ÜZRƏ MÜHÜM BİBLİOQRAFİK EHTİYAT MƏNBƏYİ

Azərbaycanda neft sənayesi xalq təsərrüfatının əsas sahələrindən biridir. Xüsusən də Azərbaycan neftinin dünya bazarına çıxarılması nəticəsində ölkə büdcəsinə daxil olan gəlir təkcə sənaye iqtisadiyyatının canlandırılmasını deyil, bütövlükdə təsərrüfat, elm, təhsil, mədəniyyətin və informasiya ehtiyat bazasının inkişafını da stimullaşdırır. Məhz buna görə də Azərbaycan neftinin inkişafı və istismarına dövlət daha çox diqqət yetirir.

Elm, texnika və sənaye sahələrinin, o cümlədən neft sənayesinin sürətli inkişafı, bununla bərabər, ədəbiyyat nəşrinin artması və oxucu auditoriyasının genişlənməsi Azərbaycanda texnikaya dair bibliografik informasiyaya ehtiyac əmələ gətirir. Ona görə də bu sahədə elmi-tədqiqat işi aparmaq, xüsusən də respublikamızda neft sənayesi kompleksinin bibliografik informasiya təminatının indiki vəziyyətini və gələcək vəzifələrini müəyyənləşdirmək müasir Azərbaycan bibliografiyaşünaslığının qarşısında duran mühüm vəzifələrdəndir. Təbii ki, bu problemlərin hamısını bir məqalədə əhatə etmək mümkün deyildir. Odur ki, biz bu məqalədə Azərbaycan nefti üzrə ədəbiyyatı əks etdirən mühüm bibliografik ehtiyatın elmi ümumiləşməsini verməyə səy göstərmişik.

Elmi-texniki tərəqqinin sürətli inkişafı, elmi işçilərin, mühəndislərin qoxalması elmi-texniki məlumat sənədlərinin müxtəlif növlü və tipli ədəbiyyatın görünməmiş dərəcədə artmasına səbəb olur. Elmi-tədqiqatların nəticələrinin, ixtiraların və kəşflərin xalq təsərrüfatında tətbiq olunmasını və istifadə edilməsini hər vasitə ilə sürətləndirmək bilavasitə müəssisələrdə mühəndis əməyinin təşkilini təkmilləşdirmək, elmlə istehsalatın yaradıcılıq əlaqələrini möhkəmləndirmək üçün alimlərin, mühəndislərin, texniklərin və fəhlələrin bibliografik təminatını yaxşılaşdırmaq lazımdır. Çünki müasir dövrdə elmi-texniki məlumatın rolu hədsiz dərəcədə yüksəlmişdir. Bu məlumatların öyrənilməsində, təbliğində və yayılmasında ən mühüm vasitələrdən

biri bibliografik göstəricilər hesab edilir. Bu vaxta qədər təbiət elmləri, kənd təsərrüfatı və texnikanın müxtəlif mövzuları və sahələri üzrə bir sıra mühüm vəsaitlər meydana gəlmişdir. Məsələn: "Gənclər texnika haqqında nə oxumalıdır" (tərt. ed. H.B.Həsənov) (1957), "Neft" (tərt. ed.M.Nəcəfova və R. Kazımov) (1960), "Kimya xalqın xidmətində"(tərt. ed. M.Nəcəfova) (1960), "Azərbaycan neft sənayesi 40 ildə" (tərt. ed. T.A.Susayeva) (1960), "Neft daşları" (tərt. ed. C.M.Mehdiyev və T.A.Susayeva) (1962), "Azərbaycan sənayesi" (1964), "Neftçiyə kömək" (tərt. ed. B.E.Hüseynova) (1966), "Azərbaycan neft sənayesi" (tərt. ed. Ə.Əliyev) (1977), "Fəhlələrə elmi-texniki tərəqqi haqqında" (tərt. ed. B.Hüseynova) (1978), "Neftlə çirkləndirilmiş torpaqların rekultivasiyası" (1982) və s. Göstərilən ədəbiyyatın yeni tipli göstəricilərini və bir çox başqalarını da göstərə bilərik. Retrospektiv axtarışda Azərbaycan MEA MEK-in "Azərbaycan elm və mədəniyyət xadimləri" seriyasından çap etdirdiyi şəxsi göstəricilər də az əhəmiyyətli deyil. Belə ki, bu nəşrlər içərisində neft sənayesi sahəsində çalışan alim və mütəxəssislərimizin elmi və istehsalat yaradıcılığını işıqlandıran bibliografik göstəricilərə də rast gəlmək mümkündür.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan neftinə dair bibliografik ehtiyatların yaradılması sahəsində əhəmiyyətli nailiyyətlər əldə olunmuşdur. Bu sahədə Azərbaycan MEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasının fəaliyyəti daha təqdirəlayiqdir. Belə ki, MEK-in "Azərbaycanda neft" (1920-1970-ci illər)" mövzusunda çap etdirdiyi elmi-köməkçi xarakterli bibliografik göstəricini bu sahədə bibliografik ehtiyat bazası kimi qiymətləndirmək olar. Bu göstərici müəyyən problemlər üzrə ayrı-ayrı hissələrlə hazırlanır. I hissə "Neft yataqlarının geologiyası" 1985-ci ildə çapdan çıxmışdır. Vəsaitə 1920-1970-ci illərdə Azərbaycanda çapdan çıxan monoqrafiyalar, ETİ-lərin elmi əsərlər məcmuəsi, dövrü mətbuatda Azərbaycan və rus dillərində çıxan materiallar daxil edilmişdir. Göstəricinin II hissəsində ("Neft quyularının qazılması", 1980) quyu qazılması probleminin inkişaf yolunu izləməyə kömək edən müxtəlif təlimatlar, qazma üsulları haqqında hesabatlar və tədqiqatlar öz əksini tapmışdır. III hissədə ("Neft, qaz və qaz kondensat yataqlarının işlənməsi və istismarı", 1982) toplanan ədəbiyyat oxucuya adı çəkilən problemin inkişaf yolunu izləməkdə kömək edir. IV hissə ("Neft sənayesinin inkişaf tarixi", 1986) respublikada neft sənayesinin tarixinə həsr olunmuşdur. Bu cildə Azərbaycanda neft sənayesinin tarixi, neft sənayesində çalışan kadrlar, görkəmli neftçilər

və s. haqqında materiallar öz əksini tapmışdır. V hissədə ("Neft emalı və neft kimyası", 1990) neft emalı və neft kimyasını işıqlandıran ədəbiyyatın bibliografik təsviri verilmişdir. Sonuncu, birləşmiş VI hissəyə ("Neft haqqında ədəbiyyat", 1990) bu və ya digər səbəbdən əvvəlki hissələrdə öz əksini tapmayan bir çox əsərlər daxil edilmişdir.

Bu mövzu bibliografik göstəricisinə Azərbaycan və rus dillərində ədəbiyyat daxil edilmişdir. Azərbaycan dilində olan əsərlərin rus dilinə tərcüməsi vəsaitin informasiya potensialını xeyli artırır. Vəsaitə daxil edilmiş materialların bibliografik təsviri verildikən ilkin sənədlərə müraciət olunması da nəzər diqqəti cəlb edən mühüm xüsusiyyətlərdəndir. Lakin müvafiq ədəbiyyatın üzə çıxarılmasında tərtibçilərin bir sıra çətinliklərlə rastlaşmasını nəzərə alıb toplanmış materialın tamlığını qənaətbəxş hesab etmək olmaz. Ümumilikdə bibliografik göstəricidə 14.595 adda sənəd öz əksini tapmışdır (I hissə – 2601, II hissə – 2587, III hissə – 3561, IV hissə – 913, V hissə 3178, VI – hissə – 1755).

Bibliografik göstəricidən istifadəni asanlaşdırmaq üçün müəlliflərin əlifba göstəricisi və qəbul olunmuş ixtisarların siyahısı əlavə edilmişdir. Vəsait elmi işçilər, neft sənayesinin mühəndis-texniki işçiləri, aspirantlar, müəllimlər, ali məktəb və texnikum tələbələri üçün faydalı bibliografik informasiya mənbəyi ola bilər.

Müstəqillik dövrünə qədəm qoymuş hər bir dövlətin elmi-texniki siyasətinin strateji məqsədi dünya elminin nailiyyətlərini mövcud ehtiyatlar çərçivəsində düzgün istifadə etmək xəttidir. Bu siyasətin tərkib hissələrindən biri elm və texnikanın dünya informasiya sistemlərinə uyğunlaşdırılması, dünya informasiya bazarına çıxmağa şəraitin yaradılmasıdır. Hazırda bu aspektdə Azərbaycanda qanunvericilik səviyyəsində müəyyən işlər görülür.

XXI əsrdə sürəti daha da artmış elmi texniki inqilabın xarakterik cəhəti fiziki fəaliyyətlə yanaşı, intellektual, zehni fəaliyyətin də mexanikləşdirilməsi və avtomatlaşdırılmasıdır. Yaxşı olardı ki, "Azərbaycanda neft" mövzusunda bibliografik göstərici İNTERNET səhifələrində öz əksini tapsın. Göstəricidə verilmiş materialların əksəriyyətinin rus dilində olması, o cümlədən Azərbaycan dilində olan ədəbiyyatın da, paralel şəkildə tərcüməsinin verilməsi bu arzumuzu reallaşdırmaq imkanlarını daha da genişləndirir. Bu məsələnin həyata keçirilməsi istər elm və texnikanın özündə, istərsə də onların

informasiya təminatı sistemlərini infrastrukturunda ciddi keyfiyyət dəyişikliklərinə gətirib çıxaracaq.

ƏDƏBİYYAT

1. Allahverdiyev B.V. *Müasir dövrdə Azərbaycanda texniki bibliografiyanın vəziyyəti və inkişafı perspektivləri //Müasir mərhələdə Azərbaycanda bibliografiya işi məsələləri: Elmi əsərlərin toplusu.* – B.: ADU, 1990. – S. 63-80.

2. Allahverdiyev B.V. *Texnika sahəsinin oxucularına bibliografik xidmətin xüsusiyyətləri //Azərbaycan kitabxanalarında oxuculara bibliografik xidmət problemləri: Elmi əsərlərin mövzu məcmuəsi.* – B.: ADU, 1989. – S. 32-38.

3. *Azərbaycanda neft (1920-1970): I hissə: Neft yataqlarının geologiyası: bibliografik göstərici /Tərt. ed. İ.M.Teymurova, H.Ə.Zülalova, Z.V.Mustafayeva, Ç.N.Əhmədova, L.S.Markina.* – B.: Elm, 1985 – 323 s.

4. *II hissə: Azərbaycanda neft quyularının qazılması: bibliografik göstərici /Tərt. ed. N.M.Teymurova, H.Ə.Zülalova, Ç.N.Əhmədova, Z.V.Mustafayeva, L.S.Markina.* – B.: 1980. – 383 s.

5. *III hissə: Neft, qaz və qaz kondensat yataqlarının işlənməsi və istismarı: Bibliografik göstərici /Tərt. ed. N.M.Teymurova, H.Ə.Zülalova, Z.V.Mustafayeva, Ç.N.Əhmədova, L.S.Markina.* – B.: 1982. – 441 s.

6. *IV hissə: Azərbaycanda neft sənayesinin inkişaf tarixi: Bibliografik göstərici /Tərt. ed. N.M.Mustafayeva, H.Ə.Zülalova, Z.V.Mustafayeva, Ç.N.Əhmədova,* – B.: 1986. – 118 s.

7. *V hissə: Neft emalı və neft kimyası. /Tərt. ed. N.M.Teymurova, H.Ə.Zülalova, Z.V.Mustafayeva, Ç.N.Əhmədova, L.S.Markina.* – B.: Elm, 1990. – 394 s.

8. *VI hissə: (birləşmiş): Neft haqqında ədəbiyyat: Bibliografik göstərici /Tərt. ed. N.M.Teymurova, H.Ə.Zülalova, Z.V.Mustafayeva, Ç.N.Əhmədova, L.Martina, Y.V.Sadıxov, L.H.Orucova.* – B.: 1990. – 229 s.

9. Əliyev Z., Məmmədov Ə. *Bibliografik işin kompüterləşdirilməsinin nəzəri və praktiki əhəmiyyəti //Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: Elmi-nəzəri və təcrübə jurnal.* – B., 1998, №2 (3), S. 63-69.

С. ЭЛЬДАРОВА

***Важный библиографический источник
по азербайджанскому нефтью***

Резюме

Нефте-промышленность в Азербайджане составляет часть экономики страны. Основной доход в бюджет страны приходит от нефте-комплекса. Поэтому основной проблемой научных работников и специалистов в сфере нефтяной промышленности является обеспечение библиографической информации.

В статье в различных аспектах анализируются библиографический указатель под названием «Нефть в Азербайджане» .

На основе изучения и научного обобщение состояния библиографической обеспеченности нефте-промышленности приходим к выводу, что несмотря на определенные достижения в этой области, нельзя ее считать удовлетворительной, полноценно отвечающей требованиям современного научно-технического прогресса.